

school is principle of integrity that leans against understanding of man as an integral trisyllabic creature that «consists» of body, soul and spirit that stipulate each other, and in pedagogics come forward as integrity of thinking, sense and will. The idea of self-development in Waldorf pedagogics is conducted, beginning from preschool children, through all departmental teaching as basic principle.

The aim of this research are in theory determination and checking for experience creative approaches of Waldorf pedagogics to forming for culture of vital creativity of personality that would allow to decide the problem of integral realization of idea of creative education.

Waldorf pedagogics is school in that didactics material lines up thus, that a child, independently reading with him, developed in self-motion. At this school pluralism of methods and methodology is used. At imposition of metamorphosis of age on methodological and methodical pluralism each time some appears the approach in certain age for every object.

The declared aim of Waldorf pedagogics is a healthy personality, after formulation of Steiner, «a valuable man». A person who lives creative intelligent life, and in a physical relation is more healthier.

Waldorf pedagogics is long-term practical experience. In her the united possibilities of mental, aesthetic, labour, social, moral education, principles of individual approach and freedom in education, question of the mode of day and rhythm of year, that have in the basis scalene knowledge about a child that develops.

The variant of the forming for culture of vital creativity of personality offered in research by means of Waldorf pedagogics does not dip out all aspects of this question. Perspective directions of further researches in this important and actual problem are such, as : co-operation of family and education, problem of forming of informatively-cultural competence of man, realization of creative potential of personality, adaptation of personality to new market and democratic realities and others like that.

Key words: *Waldorf education, personality, culture vital and creative, self-development, a child life-world, knowledge, self-realization, responsibility and freedom.*

УДК 1:33(374.7)

Глушко Т. П.

кандидат філософських наук, доцент,
докторант кафедри філософії

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(Київ, Україна), E-mail: tetyana.glushko@gmail.com

ФІЛОСОФСЬКО-ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НАЦІЇ

Анотація. *Основна увага зосереджена на обґрунтуванні доцільності запровадження новаторської освітньої програми у галузі філософського знання, орієнтованої на вивчення філософії економіки. Таке впровадження пропонується з метою створення теоретичного підґрунтя для формування у прийдешніх поколіннях якісно нових навичок та компетенцій у сфері соціально-економічної організації суспільства.*

Ключові слова: *філософія економіки, освіта, економічна криза, соціальний капітал, нація*

Цілісна стратегія соціально-економічного розвитку є сьогодні однією з найбільш фундаментальних потреб українського суспільства. Відсутність такої стратегії багато в чому спричинена наслідуванням іноземних сценаріїв соціально-економічного поступу та спробами не лише запозичення галузевого досвіду успішних націй, але і його повного відтворення на теренах нашої країни. Неефективність таких підходів цілком закономірна, адже за таких умов майже не враховуються важливі специфічні чинники геоелектричного та ментального характеру.

Як наголошував свого часу давньогрецький філософ Геракліт «мудре від усього відокремлене» [4]. А тому і мудра економічна стратегія теж має відрізнятися від усіх існуючих у сучасному світі і бути дійсно унікальною. До того ж, як відзначав

відомий реформатор сучасності Лі Куан Ю [6], створення ефективної економічної системи у Сингапурі передбачало насамперед формування нового типу економіки у всіх можливих її вимірах – абсолютно нової моделі економічних відносин та зв'язків в середині суспільства та на рівні міжнародної взаємодії. Саме такою, і тільки такою, може бути успішна економічна система в умовах сучасного світу.

Схоже завдання щодо формування унікальної економічної системи стоїть сьогодні і перед нашою країною. Протягом останніх двадцяти п'яти років, на жаль, це завдання так і не було досягнене у повній мірі. Як наслідок, сьогодні воно постало перед нами вже не просто у якості потреби, але у якості умови нашого виживання як держави. Саме задля збереження державності ми, перш за все, маємо звернути особливу увагу на систему соціально-економічних зв'язків та перспективу їх розвитку у майбутньому. Адже формування ефективної економічної стратегії сучасної української нації стає, на наш погляд, ключовим завданням сьогодення.

Зважаючи на все вищезазначене, у контексті реформування сучасної системи української освіти, вважаємо за потрібне наголосити на актуальності створення такого напрямку у галузі філософської освіти, котрий орієнтував би суспільство на розвиток та реалізацію креативних здібностей у сфері соціально-економічного поступу. На наш погляд, саме така освітня програма дозволить закласти підвалини для залучення у найближчому майбутньому нових соціально-креативних ідей та тенденцій у розвитку економічної культури українського суспільства. До того ж, актуальність освітньої програми з філософії економіки на сучасному етапі розвитку глобальної економічної системи пов'язана ще і з потребою більш глибокого вивчення економічних процесів, ніж це сьогодні дозволяє економічна наука.

Тому для того, щоб забезпечити потужний рівень економічного знання, на жаль, вже не достатньо звичного курсу з «основ економіки», в межах якого розглядається історія економічних вчень, різні теоретико-методологічні позиції та співвідношення попиту і пропозиції у якості основного механізму економіки. Глибинний аналіз змісту, сутності та специфіки кожної з існуючих на сьогоднішній день економічних концепцій та теорій, їх теоретичного співвідношення та аналізу їхньої соціально-практичної доцільності, зважаючи на ментальну та географічну специфіку регіону, може забезпечити тільки така галузь знань як *філософія економіки*. Саме остання створює методологічне підґрунтя для ефективного аналізу економічних процесів як на рівні окремого суспільства, так і на рівні міжнародної економічної взаємодії.

Досягнення сучасної економіки поки що не дають змоги подолати не лише наслідки світової економічної кризи, але і саму цю кризу. Теорія циклічного розвитку капіталістичної системи у сучасних умовах виявилася непридатною для пояснення процесів глобального фінансизму. Таким чином, сьогодні ми переживаємо кризу економічної науки як такої. А, як відомо, функції аналізу кризових явищ у науковому знанні та їх ефективне розв'язання завжди були прерогативою саме філософії, адже остання є методологічним підґрунтям будь-якого наукового знання.

Так, античні філософи фактично сформували перші дослідження у галузі математики, астрономії, фізики, біології, а також і економіки. Зокрема варто згадати аналіз співвідношення господарства та хрематистики у трактатах Аристотеля [1]. Саме тому для формування навичок більш ґрунтовного розуміння сутності економічних явищ та процесів ми пропонуємо звернутися до викладання філософської складової у розвитку економічних вчень – як у її історико-теоретичному вимірі, так і соціально-практичному контексті сучасності.

Особливий акцент при цьому ми ставимо на потребах трансформації економічної свідомості сучасного українського суспільства. Адже всі ми розуміємо потребу впровадження продуктивних соціально-економічних реформ, механізми котрих все ще так і не напрацьовані. Саме тому ідея впровадження освітньої програми з філософії, присвяченої формуванню аналітичних компетенцій у галузі розвитку сучасного економічного знання, на часі є більш, ніж актуальною для українського

суспільства. Адже наше суспільство переживає надзвичайно скрутні часи, коли потреба реформування соціально-економічного простору країни набула дійсно гострого звучання.

Сучасне українське суспільство зважаючи на усі його кризи – економічну, політичну, управлінську – все ще перебуває у стані повної невизначеності щодо свого майбутнього, адже тенденції сьогодні є досить невтішними. Протягом років незалежності не було створено надійної інфраструктури, котра забезпечила б економічну самодостатність країни. Зокрема, на наш погляд, одним із суттєвих чинників, що спричинив ситуацію психологічної незахищеності в умовах сучасної інформаційної війни та супутньої їй військової інтервенції, є якраз неефективність освіти. Неефективність не у якості соціального інституту в цілому, але на рівні *соціально-практичної доцільності* більшості освітніх програм та методик, що на часі потребують вдосконалення, а іноді навіть і суттєвого оновлення.

Якість сучасної економічної освіти у нашій країні, на жаль, все ще не відповідає вимогам інформаційної економіки, яка вимагає формування динамічної структури соціально-економічного мислення. Тому ми потребуємо теоретичного оновлення та вдосконалення методологічної бази, як умови впровадження новітніх теоретичних розробок у навчальну практику, що дозволять підвищити рівень економічної освіченості суспільства та сприятимуть розвитку творчого економічного мислення молоді, в тому числі і на ранніх освітніх етапах. Це сприятиме становленню якісно нового типу економічного мислення, а отже і реалізації нової поведінкової стратегії, що ґрунтуватиметься не на економічних стереотипах монетарної економіки та конsumerизму, а на реалізації креативного соціально-економічного потенціалу нації.

Зважаючи також, що у сучасних умовах розвиток та накопичення соціально актуального знання здійснюється у геометричній прогресії, варто звернути увагу і на темпи застарівання знань. Постає питання щодо того, у відповідності з якими знаннями варто формувати структурну динаміку економічної освіти. Власне, згідно з досить дієвим принципом японських бізнес-корпорацій, у освітній сфері варто створювати такі програми, які дозволять «швидко бігти, для того щоб мати змогу залишатися на місці», а не відставати від прогресивного світу все більше [5]. Тоді як український досвід демонструє поки що ситуацію, коли рівень підготовки кадрів не відповідає вимогам сучасності [3, с. 77].

Ми маємо розвивати компетентні кадри у сфері геоeкономіки, тобто розробляти таку стратегію національного економічного розвитку, яку інші країни-конкуренти на рівні глобального простору не матимуть змоги нейтралізувати. У такий спосіб, ми маємо максимально використовувати особливості та специфіку власних соціально-економічних перспектив, а не намагатися скопіювати інших, адже копіювання чужих, вже відпрацьованих, стратегій ніколи не сприяло соціально-економічним проривам! Тому не дивно, що реальні реформи, які очікувалися населенням країни, реалізовані не були і, на наш погляд, не могли бути реалізовані з об'єктивних причин.

Адже для того, щоб реалізувати новаторську програму економічного розвитку потрібно мати відповідний соціальний капітал, тобто таку категорію населення, котра володіє відповідними компетенціями і є достатньо чисельною та впливовою, для того, щоб впровадити в життя новітні соціально-економічні стандарти. Мусимо визнати, що в нашій країні такого значимого прошарку поки що не існує і для його формування потрібно ще докласти неабияких зусиль.

Враховуючи, що ефективне застосування технік маніпуляції свідомістю багатьох в чому уможлиблюється саме недостатнім рівнем освіти громадян, варто наголосити на потребі поглиблення та вдосконалення сучасної освіти, особливо у галузі економіки. Адже для розуміння тенденцій та процесів геополітики необхідно перш за все орієнтуватися не лише у політичній географії, але і в економіці різних регіонів світу, особливо у регіоні власного проживання. Саме тому, у контексті формуван-

ня фундаментальних засад громадянського суспільства на один із перших планів виходить філософсько-економічна освіта як одна із провідних сфер формування економічно-продуктивного світогляду нації.

Тому цілком закономірно, що більшість сучасних аналітиків із різних дослідницьких галузей доходять висновку про те, що одним із провідних механізмів перезавантаження суспільства є якраз *освіта*. Тяжко не погодитись, що саме освіта є тим важливим інструментом, котрий здатен сформувати новий тип соціально-економічного мислення у прийдешніх поколіннях. Відповідно, для того, щоб закласти підвалини для формування нестандартного, креативного економічного мислення і пропонується впровадження підготовки спеціалістів у галузі філософсько-економічного дискурсу сучасності.

При цьому, суттєвим внеском у філософсько-економічну освіту можуть стати і деякі здобутки вітчизняних економістів та філософів. Зокрема, досить евристичними є деякі дослідження Ю. Пахомова, який доводить потребу структурних перетворень в економічній практиці нашої країни. Дослідник наголошує, що українська криза є продуктом дефектів сформованої нами економічної моделі, оскільки у всіх країнах кризу завжди пом'якшувала саме держава, а ні в якому разі не ринок. Тоді як наша держава виявилась неспроможною здійснювати відповідні функції, оскільки не сформувала потрібні для цього інститути, тобто інститути, котрі могли б спрямовувати ринкові процеси [7, с. 3].

Тому завданням першої необхідності Ю. Пахомов вважає проведення саме інституціональної реформи у сучасній Україні, адже саме така реформа дозволила б сформувати нову модель економіки, до процесів формування якої в нашій країні ще ніхто всерйоз не долучався. Дослідник наголошує, що інституційна реформа має сприяти трансформації суспільства в цілому, а не тільки економіки [7, с. 3-4]. Реформи дійсно повинні мати системний характер і відбуватися у всіх сферах суспільного життя, доповнюючи одна одну. Тільки у такий спосіб можливо досягти відчутного результату і дійсно сформувати принципово нову модель економічного розвитку.

Нівелювання ж зв'язку між соціальними стратами та відмова від усвідомлення їхньої економічної взаємозалежності засвідчує, в свою чергу, соціально-практичну непридатність сучасного українського економічного світогляду у якості підґрунтя для соціального прогресу. Короткострокові тактики приватних бізнес-інтересів та їхня неузгодженість з будь-якими ідеями щодо формування цілісної стратегії економічного поступу суспільства, спричиняє соціальний колапс та нездатність соціальної системи до самовідтворення. Саме тому філософсько-економічна освіта постає для такого суспільства у якості важливого чинника формування його економічної самосвідомості.

Варто було б також структурно виокремити деякі необхідні, на наш погляд, елементи освітньої програми, орієнтованої на вивчення економічних процесів з точки зору їх філософського обґрунтування. Йдеться про ті засадничі курси, котрі визначатимуть її специфіку. Перш за все, це загальний, оглядовий курс «Філософія економіки», котрий орієнтовано на спектральний аналіз основних векторів сучасних філософсько-економічних досліджень та демонстрацію дослідницької продуктивності на основі синтезу суто економічних методів та сучасної філософської методології. На сьогоднішній день на перетині цих двох галузей знання напрацьовано більш ніж достатню концепцій та теорій, спеціальним вивченням яких якраз і займається філософія економіки.

Синергійний ефект такої взаємодії дозволяє не лише виокремлювати спільний спектр проблем філософії та економіки, але і виявляти ті складові економічної проблематики, з якими досить складно працювати у межах проблемного поля самої лише економіки. Адже запровадження таких методологічних підходів як діалектичний метод або феноменологічний аналіз дозволяє більш масштабно досліджувати специфіку економічної свідомості суспільства та властиві їй феноме-

ни, в тому числі і економічний менталітет.

На основі засвоєння структурних та методологічних розгалужень сучасного філософсько-економічного знання, поступово в таку освітню програму мають залучатися більш спеціалізовані курси, присвячені аналізу актуальних філософських проблем системи господарювання на всіх її рівнях, філософським аспектам соціального управління та організації бізнес-процесу, стандартам формування економічної культури суспільства тощо. Кожен з таких курсів орієнтовано на власну тематичну специфіку і, разом з тим, всі вони мають певні дочки дотику, котрі дозволяють поєднувати характерні їм теорії та стратегії у цілісну систему.

Сформовані засобами такої освітньої програми кваліфікації дозволять застосовувати здобуті знання як на рівні суто наукової діяльності у галузі філософсько-економічних досліджень, так і на рівні соціальної практики – формуванні та реалізації програм з соціального управління економічними процесами, аналізі ризиків та прерогатив соціально-економічних програм загальносуспільного значення тощо. Саме такі унікальні спеціалісти і зможуть, на наш погляд, у перспективі стати піонерами реформування української економіки та економічної культури нашого суспільства.

Відповідно, основною метою освітньої програми у галузі філософії економіки якраз і є формування таких компетенцій, які дозволять у майбутньому впроваджувати в економічне життя суспільства продуктивні ідеї та ефективні економічні реформи. Розвиток навичок креативного стратегічного мислення у вимірі розв'язання значимих соціально-економічних проблем, котрі є актуальними для сучасного українського соціуму, стає, у такий спосіб, одним із основних пріоритетів такої освітньої програми.

Отже, як бачимо, стратегічна перспектива викладання курсів філософсько-економічного спрямування дійсно є досить обґрунтованою. Однак, формування та структурування навчальних курсів для даного напрямку, задля досягнення ефективних показників, вимагає від нас дійсно вдумливого аналізу щодо змістовного навантаження навчальних програм та підбору академічних дисциплін. Глибокий структурно-функціональний та змістовний аналіз, необхідних для запровадження якісної філософсько-економічної освіти, академічних дисциплін ставить нас також перед необхідністю усвідомлення соціальної відповідальності, а тому і потреби осмислення морально-етичних аспектів запроваджуваних курсів.

Адже, з нашої точки зору, саме продуктивність філософсько-економічної освіти – у всіх її структурних проявах – стає сьогодні одним із ключових елементів ефективного соціально-економічного поступу суспільства. Складно не погодитись, що саме освічена особистість є продуцентом соціально-економічного прогресу. Хоча, залежно від ціннісних настанов та засобів їх реалізації, та ж освічена особистість може спричинити і досить серйозний регрес, а отже аксіологічна складова філософсько-економічної освіти має стати провідним її елементом. У випадку аксіологічно ефективної економічної освіти індивід, як суб'єкт суспільної діяльності та носій соціального капіталу суспільства, здатен формувати нові виміри економічного мислення та відповідним чином екстерналізувати соціально-економічні смисли.

Власне, продуктивна реалізація будь-якої соціально-економічної стратегіми вимагає не лише значних індивідуальних, але і синергійних колективних зусиль. При цьому ці зусилля не можуть обмежуватися суто технічними, матеріальними засобами, адже сучасний стан цивілізації зумовлює потребу, перш за все, у новітніх когнітивних розробках. До того ж, користуючись термінологією феноменологічної соціології, варто ще раз наголосити, що саме освіта являє собою ту специфічну сферу соціальної активності, що поєднує в собі одночасно як інтерналізаційний, так і екстерналізаційний виміри соціалізації особистості [2].

А враховуючи, що освіта є сьогодні одним із найважливіших елементів розвитку соціального капіталу, а отже і креативного потенціалу нації, що формує соціально-

культурні та навіть психологічні аспекти навколишнього середовища людини [8, с. 69], важливо вказати на особливу актуальність розвитку сучасної освіти саме у вимірі формування новаторських засад та принципів економічної підготовки майбутніх суб'єктів соціальної діяльності. Такий підхід дійсно може дозволити нам досягти високих показників у розвитку соціально-креативного економічного мислення.

Разом з тим, міра продуктивності філософсько-економічної освіти буде визначатися рівнем аксіологічно окресленої креативності економічного мислення суб'єктів соціально-економічної діяльності (індивідів, професійних колективів, суспільних груп тощо) та практичною корисністю її результатів. Таким чином, перед сучасною філософсько-економічною освітою постає завдання сформувати у нового покоління економістів настільки високу культуру продуктивного соціально-економічного мислення, досягнення котрої дозволятимуть віднайти новітні потенціали для подолання кризи та впровадження стратегій ефективного господарського розвитку як окремих суспільств та націй, так і глобальної економічної системи в цілому.

Відповідно, ефективна філософсько-економічна освіта здатна створити умови для вдумливого аналізу складних ситуацій та визначення стратегій їх максимально ефективного вирішення. Саме тому для сучасної України у перспективі її подальшого розвитку філософсько-економічна складова освіти набуває надзвичайного значення. Особливо зважаючи на ментальну різноманітність та поліетнічність українського суспільства, мусимо визнати, що важливим чинником самодостатнього ефективного поступу стає формування чіткої соціально-економічної стратегії, обґрунтованої на основі філософсько-економічних досліджень.

Розуміння та усвідомлення такої стратегії на рівні суспільства дозволить, на наш погляд, усунути ідеологічні суперечності, джерелом яких досить часто виступають політичні інтереси національних меншин та діаспорних народів і дозволить об'єднати різноманітні погляди на основі *єдності економічних прагнень*, а також спрямувати соціальний капітал – знання, навички і вміння – у напрямі досягнення спільних соціально-значимих економічних цілей. Спроба усунення сепаратизму засобами обґрунтованої соціально-економічної стратегії, підкріпленої відповідними теоретичними та практичними розробками, сприятиме, на наш погляд, єднанню суспільства на всіх структурних рівнях національного життя.

Адже аналіз світових конфліктів та війн не залишає сумнівів, що економічні інтереси завжди були і будуть одним із основних чинників як ворожнечі та протистояння, так і досить міцних політичних союзів. Об'єднання навколо економічних інтересів суспільства цілком може виявитись найбільш надійним підґрунтям його консолідації та сприяти синергійному ефектові у напрямі його повноцінного національного розвитку. Однак, цілком закономірно виникає питання на яких саме економічних підставах варто здійснювати таку консолідацію, якщо більшість сучасних економічних ідеологій себе або скомпрометували або довели на практиці непридатність своїх принципів для ефективного соціально-економічного поступу, спричинивши досить тривалу економічну кризу, що триває досі.

З точки зору філософсько-економічного аналізу, доречно наголосити на потребі трансформації сучасних економічних ідеологій та запровадження інноваційних, унікальних економічних програм, орієнтованих не на наздоганяючий, а на випереджальний розвиток суспільства. Для досягнення цієї мети необхідним є застосування саме інтелектуального потенціалу нації та її соціального капіталу, в тому числі і створення креативних програм з економічної освіти, орієнтованих на специфіку геоекономічного регіону. Таким чином, трансформація принципів економічної діяльності спочатку на рівні теорії, а потім і на практиці, сприятиме пошуку та обґрунтуванню дійсно ефективних соціально-економічних програм. Відповідно, така філософія економічної освіти є дійсно важливою основою формування принципово нового фундаменту для трансформації провідного типу економічного мис-

лення у нашому суспільстві.

Отже, освітні програми для наступних генерацій вимагають сьогодні свого уважного та вдумливого аналізу, запровадження в них елементів розвитку креативного економічного мислення. Впровадження інноваційних економічних ідей сприятиме не лише оновленню та вдосконаленню, але і урізноманітненню економічних знань як на рівні початкової, так і вищої освіти. Це сприятиме суттєвому розширенню економічного світогляду нації, а отже і формуванню соціально-креативних економічних програм та стратегій. Тоді ми матимемо підґрунтя не лише для трансформації населення у націю, як повноцінний суб'єкт соціально-економічних перетворень, але і для продуктивного розвитку та мобілізації інтелектуальних резервів у напрямі подолання стереотипів та міфів від економіки і формування унікальної та ефективної економічної стратегії.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Аристотель. Политика // Аристотель. Сочинения в 4-х томах. – Т.4. – М.: Мысль, 1983. – С. 375-644.
2. Бергер П. Социальное конструирование реальности: трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман; пер. Е. Руткевич. – М.: Медиум, 1995. – 333 с.
3. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку: [монографія] / В. М. Геєць – К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 863с.
4. Гераклит Эфесский: все наследие: на языках оригинала и в рус. пер.: крат. изд. / подгот. С. Н. Муравьев. – М.: ООО «Ад Маргинем Пресс», 2012. – 416 с.
5. Имаи М. Кайдзен: ключ к успеху японских компаний / М. Имаи; пер. И. Гутман. – М.: Приоритет, 2004. – 273 с.
6. Ли Куан Ю. Сингапурская История: 1965-2000. Из третьего мира – в первый / Ю. Куан Ли / А. Бонь (пер.), А. Воскресенский, Э. Гуревич, Н. Малетин (ред.) – М.: МГИМО-Университет, 2010. – 656 с.
7. Пахомов Ю. Н. Основные задачи формирования посткризисной модели развития экономики Украины / Ю. Н. Пахомов // Экономика та управління національним господарством, 2010. – № 1-2. – С. 3-6.
8. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. С. Кваснюка: в 3-х т. – Т.1. Економіка знань – модернізаційний проєкт України. – К.: Фенікс, 2007. – 542 с.

REFERENCES:

1. Aristotel'. Politika [Politics] // Aristotel'. Sochineniya v 4-kh tomakh. – T.4. – M.: Mysl', 1983. – S. 375-644.
2. Berger P., Lukman T. Sotsial'noe konstruirovaniye real'nosti: traktat po sotsiologii znaniya [Social Construction of Reality: a treatise on the sociology of knowledge]. – M.: Medium, 1995. – 333 s.
3. Heiets V. M. Suspilstvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vzaemodii ta rozvytku: [monohrafiia] [Society, state, economy, phenomenology cooperation and development] – K.: Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy, 2009. – 863s.
4. Geraklit Efesskiy: vse nasledie: na yazykakh originala i v rus. per.: krat. izd. [Heraclitus: All heritage: in the original language and in Russian]. – M.: ООО «Ad Marginem Press», 2012. – 416 s.
5. Imai M. Kaydzen: klyuch k uspekhu yaponskikh kompaniy [Kaizen: The Key to Japan's Competitive Success]. – M.: Prioritet, 2004. – 273 s.
6. Li Kuan Yu. Singapurskaya Istoriya: 1965-2000. Iz tret'ego mira – v pervyy [The Singapore Story: 1965-2000. From the Third World - the first] – M.: MGIMO-Universitet, 2010. – 656 s.
7. Pakhomov Yu. N. Osnovnyye zadachi formirovaniya postkrizisnoy modeli razvitiya ekonomiki Ukrainy [Main task of forming a post-crisis model of economic development of Ukraine] // Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom, 2010. – # 1-2. – S. 3-6.
8. Stratehichni vyklyky KhKhI stolittia suspilstvu ta ekonomitsi Ukrainy: v 3-kh t. [Strategic Challenges of the XXI century society and economy in Ukraine] – T.1. Ekonomika znan – modernizatsiinyi proekt Ukrainy. – K.: Feniks, 2007. – 542 p.

Глушко Т. П., кандидат філософських наук, доцент, докторант кафедри філософії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна), E-mail: tetyana.glushko@gmail.com

Философско-экономическое образование и развитие социального капитала нации.

Аннотация. Основное внимание сосредоточено на обосновании целесообразности внедрения инновационной образовательной программы в сфере философского знания, ориентированной на изучение философии экономики. Такое внедрение предлагается с целью создания теоретической основы для формирования у будущих поколений качественно новых навыков и компетенций в сфере социально-экономической организации общества.

Ключевые слова: философия экономики, образование, экономический кризис, социальный капитал, нация.

Glushko T., PhD in philosophical sciences, docent, doctoral candidate in philosophy National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine), E-mail: tetyana.glushko@gmail.com

Philosophy of Economic Education and Developing Social Capital of a Nation.

Abstract. This paper focuses on the advisability for implementation the innovative educational program in the field of philosophic knowledge, which is oriented to philosophy of economic materials studying. Such implementation purpose offers the strongest potential connection with the creation for coming generations some theoretical basis of qualitatively new skills and competencies in the socio-economic sphere. It is assumed that on this basis might be created a new quality of social capital of Ukrainian society and it should be original basis for implementation really effective economic reforms in the future. The quality of such reforms – based on the new model of philosophy of economic education – could be adequate not only for overcoming the consequences of global economic crisis, but also for creation an unique and effective model of economic developing of the country. That is why we are proposing substantial and axiological dimensions of the structural analysis of content and socio-practical value of academic disciplines, which may be included in this program.

One of the important remarks in this context is about insufficiency of standard economic education for a productive economic worldview of contemporary societies, which are functioning in the globalized world conditions. Therefore educational program in the specific area of the philosophy of economic knowledge is proposed as an instrument of creating essentially new foundation to transform the leading type of economic thinking in our society. Structurally, addition to the general «Philosophy of Economy» course on that educational program should be gradually involved more specialized courses on analysis of the philosophical problems of social management system at all the levels of its functioning, philosophical aspects of effective business-processes organization, the standards of economic culture developing in societies etc. Only after that we will have grounds not only for the transformation the population of the country into a kind of specific contemporary nation, but also for productive developing and mobilization of intellectual resources towards the economic stereotypes overcoming and forming such economic strategy which is appropriate specifically to our country.

Key words: philosophy of economy, education, economic crisis, social capital, nation.

УДК 316.624:343.614

Осетрова О. О.

д. філос. н., професор,

завідувач кафедри соціальної роботи

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

(Дніпропетровськ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

**СУЇЦИДАЛЬНА ПРЕВЕНЦІЯ
ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ**

Анотация. З'ясовано сутність процесу суїцидальної превенції. Подається обґрунтуванню актуальності розбудови програм суїцидальної превенції в сучасних реаліях існування України та світу. Акцентується увага на необхідності усвідомлення того, що суїцидальні показники слугують індикатором рівня розвитку та ефективності соціальної політики держави.

Ключові слова: суїцидальні тенденції, суїцид, суїцидальна превенція, профілактика само-